

GÖK TANRI İNANCINDAN GÜNÜMÜZE KADAR EFSUNLAMA "TU-TU-TU"LAMA UYGULAMALARI

Yaşar Kalafat

Eski Türk inançlarının, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da izlerini ararken, Gök Tanrı inanç sistemine ait olduğunu söyleyebileceğim bazı dini pratiklerde, efsunlamanın tipik bir uygulaması ile karşılaştım. Gök Tanrı İnancı ile ilgili çalışmamız kitap olarak yayımlandıktan sonra (1) Hocam Prof.Dr.Yıldırım'ın yönetiminde devam eden incelemelerim, bu efsun türünün, hayatın muhtelif dönemlerinde rastlanabileceğini ortaya koydu. Bu tebliğimde üzerinde durduğum bu değişik efsun türünü tartışacağım.

Biz, eski Türk inançlarını incelediğimiz sistematikte, Tanrı ile kişiöğlü arasında, yardımcı iyelerin yanısıra, koruyucu ve kara iyeleri belirledik. Koruyucu iyeler arasında Umay, Ana Maykıl, Ak Ana'yı, kara iyeler arasında da, Erlik ve Alkarısını tespit ettik. Ayrıca Gökle ilgili iyelerde (Gök, Güneş, Ay, Yıldızlar), Yer ile ilgili iyelerde de (Dağ iyesi, Kaya-Taş iyesi, Yer iyesi, su iyesi, Ağaç-Orman iyesi)'ni, Ev; Ocak ve Ağıl iyelerini kişiöğlü'nun kendisini ve Ata iyelerini tasnifimizde zikrettik.

Kam'ın ise, Şaman olmayıp, kişiöğlü ile Tanrı arasında iletişimi sağlayan bir vasıta olduğunu savunduk.

Bu tebliğimizde, eski Türk inancı olan, Gök Tanrı inancından günümüze kadar gelen efsunların; doğum, ad verme, evlenme, adak, sacı, bereket törenleri, ölüm gibi hayatın değişik safhalarından yaptığımız tespitleri tahlil edeceğiz. Bunu yaparken, efsunlamalarda (2) sık rastlanan bir kotu alıp sadece "tu-tu-tu" üzerinde duracağız.

(20) Yaşar KALAFAT, Doğu Anadolu'da Eski, Türk inançlarının izleri, Ankara, 1990

(21) Gök Tanrı inancı itibarıyla efsun konusunda;
(İsmet ÇETİN, "Ortaasya Türk Kültüründe Efsun ve Efsun Törenleri" Milli Folklor Sayı: 10.sh. 257. sy.11, sh.27-32) inceleme metnine bakılabilir.

Efsunlarda ana tema, bize göre iyelerdir. Efsunlayarak, kara iyeler mekân tuttıkları veya musallat oldukları kişi ve yerlerden uzaklaştırılırlar. Böylece, bu yer tekin olur ve o kişi ve mahal rahatsızlıktan kurtulur. Ak iyelerin çağırılması, mekânın ak iyelerin koruması altına girmesi, demektir. Böylece istenilen, beklenen sağlık ortamı doğmuş olacaktır. Ak iyeyi, kişiöğlü da çağırıp yardım isteyebilir. Kara iyeyi de kovabilir. Ancak kam bu işlemde daha müessirdir. Tanrı ile sürekli münasebette bulunma üstünlüğüne sahip olan kam; iyelere hükmetmede daha yeteneklidir. Nihai kararı veren yani, yapılan dinî pratikleri katında geçerli kılan ve kabul eden, Tengri'dir. Ak iyeler aracılığı ile iyiliklerin istenilmesi, yardım talep edilmesi, Tengriye yöneliktir.

Kara iyelerden korunmak için yapılan dua ve yakarmalarda; Kişioğlüna yardım eden, yüce yaratıcı olan, Bayat, Oğan ve Bir Tengri'yedir. Tengri, bağışlayıcı ve mükafatlandırıcı olduğu kadar, cezalandırıcı vasfıyla da Türk hayatında görülür. (3)

METİN:

Hayatın çeşitli safhaları deyince, çocukluk döneminden başlamanın uygun olacağını düşünüyorum. Saklanbaç oynayan çocuklardan ebe; kapalı olan gözlerini açmadan ve bakacağı dünyaya yüzünü dönmeden evvel, ilkin, sağ tarafına döner ve üç defa (tu-tu-tu) der. Sonra, sol tarafına döner ve (tu-tu-tu) der. Daha sonra "önümdeki, arkamdaki, sağımdaki, solumdaki "sobe" der. Bir nevi "etrafıma haber veriyorum. Sizi görmemden sakının, saklanın, gözlerimi açıp sizi görmeden evvel size duyuruyorum" demektir.

Çocuk oyununa dönüşerek pratikleşen bu uygulamanın altında, eski bir inancın izleri aranamazdı. Dört yön motifi acaba çocuk oyunlarına mı yansdı.

- (3) Yaşar KALAFAT, Doğu Anadolu'da ... sh. 18-19 Türklerde Gök Tanrı inancı bkz. (Prof.Dr.Hikmet TANYU, İslamıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı, İstanbul, 1986; Sait BAŞER, Gök Tann'nın sıfatlarında Esmâü-Hüsnâ Açısından Bakış, İstanbul, 1991)

Sarıkamış, İğdır ve Kağızman'da daha ziyade Azeri çocuklar arasında ellerde çıkan siğil'den kurtulmanın yollarından birisi de, kurbağa görünce, "tu siğilim sana" veya "tu-tu-tu siğilim sana diye bağırmaktı. Çocuk inancımıza göre kurbağanın sırtındaki kabarcıklar da siğildiği, böyle yapmakla siğili kurbağaya vereceğimize inandık.

A.B.Alptekin'in, Elazığ'ın Ağın ilçesinin Akpınar Mahallesinden tespit ettiği bir efsaneye göre; Hocagiller'den Mehmet Ağa, Medresede başarılı olamayan bir öğrencidir. Sürekli, azar ıstıtmaktadır. Allah'a "Ya bana fikir ver, ya da canımı al" diye yakarır. Bir gün, ulu bir meşe ağacının altında uyurken, bir rüya görür. Ak sakallı bir ihtiyar onun ağızına üç defa "tu-tu-tu" yapar ve o andan itibaren Mehmet'in zihni açılır (4)

Ulu kişi, Gök Tanrı inancındaki Kam mı, yoksa islamiyetteki, ermiş kimse midir? Belki de her ikisidir. Şurası muhakkak ki, rüyadaki ulu kişi Hocagiller'in Mehmet'e, ak iyeleri göndererek zihninin açılmasını sağlamıştır. Veya, oradan kara iyeleri kovmuştur.

Çeşitli vesilelerle, tekrarlanan "tu-tu-tu"lama muhakkak ve her defasında üç defa tekrarlanmayabilir de. Bazen, "tu-tu" şeklinde de olabilir. Kars'da erkek çocukların kızlara laf atarken "tu-tu, tu-tu bismillah, benim olursun inşallah" dediklerini hatırlıyorum.

Erbil'de, Kırmınc ve Türkmenler, ayağı basmayan çocuğu, şifa bulması için üç cuma günü, cuma namazından önce cami'nin önüne götürürler. Çocuğun annesi, çocuğun iki ayağının başparmağını birbirine bağlar. Cami'den çıkacak ilk kişiye çocuğu götürür. O kişi, "tu-tu-tu Bismillah" deyip çocuğun bağlı parmaklarının iplerini keser. Böylece çocuğun ayağına basabileceğine inanılır. (5) Bu uygulama Kars'da çocuğun iki ayağı birbirine bağlanılarak yapılır.

(22) Ali Berat Alptekin, Fırat Havzası Efsaneleri, Elazığ 1990 (Gayri Matbu)

(23) Kaynak kişi : Tahsin Muhammed Ahmet, Erbil 1953 doğumlu, demirci, Ortaokul 3 sınıftan ayrılma, öğrendiklerini bizzat yaşamış, Kırmınc, bilgi 18.9.1991'de derlenmiştir.

Bu tatbikatlarda, Ak iyelerle yüklü kişiöglu, cuma namazından çıkmıştır. Ak iyelerin, belki de meleklerin deposu, camidir. Cuma günleri ve cuma namazından sonra cami'nin fazileti daha fazladır. Daha müessir kabul edilmiştir.

Kuzey Irak'da, Kırmanç ve Türkmenlerin, Sarılık hastalığı tedavisi için gittikleri, Kerkük'deki, Pasvan Sarılık Ocağı'nda, okunmuş su, hastanın anlına "tu-tu-tu" denilerek ve Besmele okunarak çuvaldız ile sürülür. Ayrıca, hastanın evinin etrafının, Sarılık Ocağından alınmış ve hastanın başına sürülen suyun artan kısmı, keza "tu-tu-tu Bismillah" denilerek evinin etrafına dökülür. (6)

Hopa ve Sürmene'de, yüz felci geçirmiş kimseye, hoca okur ve hasta dalgınken pabucun tersi ile hastanın yüzüne vurur. Okuyup üfledikten sonra ve evvel hastanın yüzüne "tu-tu-tu" yapar. (7)

Bu iki tespitten birincisinde Ak iyenin kaynağı Ocak'tır. Ocaktan alınan Ak iyeli su ve demirden mamul çuvaldız ile hastaya şifa ulaştırılacağı inancı vardır. Kara iyeler kişinin ev/Ocak'ında mekan tutup zarar vermekte olabilirler. Uygulanan dini pratik ile kişiöglu ve onun hanesi ak iyeler marifeti ile selamete ulaştırılmaktadır.

İkinci tespitteki Hoca ise, nefesi vasıtasıyla Ak iyeleri tedavi bölgesine göndermektedir. Okuduğu ve "tu-tu-tu" derken hastasının yüzüne üflediği ise Kuran-ı Kerim'den ayetlerdir.

Kars'da, ıssız ve belli yerlerde bir hareket yapılacak, bir iş görülecekse, "destur" diye seslenilir. Böylece oranın iyesi kim ise, ondan izin istenmiş, onun gönlü hoş edilmiş, yanlış bir şeyle karşılaşılması önlenmiş olurdu. Hususiyetle, akşam karanlığından sonra, buna çok dikkat edilir. Kars'da küçükken düştüğümüz yeri, büyüklerimiz bizden sorup gider görürdüler ve oraya ya su dökerlerdi, veya üç defa "tu destur" diyerek tükürürlerdi. Özellikle

(24) Kaynak Kişi Mustafa İsmail Pasvan, Kerkük 1955 doğumlu, işçi, ilkokul mezunu, Türkmen, bilgileri bizzat yaşayarak derlemiş bilgi, 18.9.1991'de derlenmiştir.

(25) Kaynak kişi; N.Durgun; Sürmene 1934 doğumlu, ev hanımı Ortaokul mezunu, bizzat tesbit etmiş, bilgi 3 Kasım 1991 tarihinde tesbit edilmiştir.

bu uygulama gece düştüğümüz yerler için yapıldı. Böylece ora iyesi tarafından daha büyük bir kötülükten, çarpılmaktan korunmuş olduğumuza inanılırdı. Kimi zaman da geçirdiğimiz kaza büyükse, kazanın geçtiği yere, ya tuz, ya şeker, ya da bir kaç kuruş atılırdı. Böylece geçirilen kazanın belasını satın aldıklarına inanırlardı, bu da bir cins saçı ile, kazanın geçtiği yerin iyesini memnun etmeye, belasından korunmaya karşı alınan bir tedbir idi. Sacı niyetine yerlere atılan bu tür kuruşları kimse almaz, evine götürmez ve onlara dokunmazdı. (8) Bu inancın bir sonucudur ki, çocuklar dışarda bozuk para bulduklarında, almamaları için, ailesi tarafından uyarılırlar ve çocuklara "kimbilir kim, o parayı ne maksatla attı" derlerdi. O parayı almakla adeta musibete talip olmuş olunurdu.

Yol'un, ıssız yerlerin tekin olmadığı inancı günümüzde de yaşamaktadır. Bu tür yerlerden "tu destur" deyip geçmek, eski inançların bir kalıntısıdır. Büyü ve benzeri maksatlarla yazdırılan ve tılsım gücüne inanılan bazı nuska/muska'ların yol kavşaklarına gömülmesi ve böyle yapılırsa tesir gücünü göstereceğine inanılması da yine aynı inancın bir parçasıdır. Amaç, yine yol iyesini bir muska ile memnun etmek suretiyle onun yardımını sağlamaktır. (9) Bu tespitteki "tu destur" ifadesinin kullanılması ile adeta yol iyesinin yardımı istenilmiş veya engel çıkarması önlenilmiştir. Muskalarda yazılanlar ise çoğunlukla Kur'an-ı Kerim'den ayetlerdir.

Birçok yerde, işçi ve çiftçi, çalışmaya başlamadan evvel, avuçlarının içine "tu Bismillah" diyerek başlar. Bu uygulama ile Besleme çekmekle Allah'dan yardım ve kolaylık dilerken, "tu" demeyi de ihmal etmez.

İnsanın can/tın ve etöz'den olduğu inancı, onun aynı zamanda bir iye gibi bir bedene, bir dona girdiği inancını da beraberinde getirmektedir. Ata ruhu inancı da bunun bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu iye, azıyor yoldan çıkıyor; Tanrının gönderdiği buyruklar yerine getirmeyince Erlik'e/Şeytan'a uyuyor ve

(26) Yaşar KALAFAT, Doğu Anadolu'da...sh. 42

(27) Yaşar KALAFAT, Doğu Anadolu'da...sh. 40

keza iyelerin buyruğuna giriyor. Bu durumda, o her türlü kötülüğü yapabiliyor. Kişi, kimi zaman tın'nın Erlik tarafından buyruk altına alındığını farketmez; kimi zaman farkeder. Göz dokunması, göz değmesi, uğur ve uğursuzluk gibi inançların kaynağında, başlangıçtaki bu tür inanç rol oynamaktadır. Bu yüzden koruyucu tedbirler alınır. Göz değmesinden Tanrı'ya sığınıldığını sembolize eden mavi boncuk, kamların koruyucu iyelerini sembolize eden kurt dişi, derisi vesair kullanılır. Kimi insanlar, gözlerinin insanlara dokunduğunun farkındadırlar. Bu yüzden, beğendikleri canlı veya cansız bir şeye baktıkları zaman, "tü-tü, tü" diye üç kez o yöne doğru tükürür gibi yaparlar. Hareket, içinde varlığını bildiği kara iyeyi, şaşırtmaya yönelik bir davranıştır. (10)

Kişiöğlü'nün bizzat kendisinin de bir iye taşıyabileceğini, rüya tabirlerinin yorumunda da görmekteyiz. Rüyasını iyi niyetli olmayan kimseye anlatan kişi, gördüğü iyi rüyanın vaadettiği iyilikleri yitirir. O iyilikler rüyayı dinleyen kötü niyetli kişinin olur. Halkın bu inancının bir sonucudur ki, rüyasını anlatan, iyi niyetli bir dinleyicinin seçimine özen gösterir.

Elazığ'da gerdek gecesi, kız tarafı tatlı şerbet yapıp geline getirir, ikram eder gelin damadın şerbetine üç kere sezdirmeden tükürür gibi yapar. Gelin bunu yaparsa evliliğin daha muhabetli geçeceğine inanılır. (11) Damada göstermeden yapılan bu tür efsunlamanın jilede gelin tarafından yapılmış olması, belki bir büyüün bozulması ve belkide yapılması muhtemel büyülerden evliliğin korunması içindir. Kişiöğlü'nün karşı cinsi ile birleşmesi döneminde, yeni bir dünyaya girmenin arifesinde, adeta gelinin damadı sahiplenmesi olayı yaşanmaktadır. Gelin, tükürür gibi yapmakla, "tu"yu tekrarlamış olmaktadır.

Elazığ'da, kesilen kurbanın gözleri, göz çıbanı/arpacık tedavisinde kullanılır. Kurbanın kesiminden sonra, gözleri çıkartılıp, kurutulur. Göz çıbanı olan kişinin yıkanacağı suya bunlar üç kez (tu-tu-tu) de-

(28) Yaşar KALAFAT Doğu Anadolu'da.....sh. 56

(29) Yaşar KALAFAT Doğu Anadolu'da.....sh. 92, I.Sunguroğlu, Harput Yollarında, 4.c. İstanbul 1958,

nilerek sokulup çıkarılır ise, o suda yıkanan hastanın gövdesindeki çıbanların yok olacağına inanılır. (12)

Trabzon'da, Kars'da, Erzurum'da ve Bitlis'de yaptığımız tespite göre; akşamdan sonra, sıcak su eşikten dışarı dökülmezken, açık havada olunduğu takdirde de bazen gündüzün ve daha ziyade gece karanlıkta sıcak su yere dökülmez. Mecburiyet var ise, döken kişi "tu-tu-tu" bazen de "tu-tu-tu Bismillah" der. Yerlerin bağlandığına, dökenin "bir şeye uğrayacağına" inanılır. Besmele çekmekle ve "tu-tu-tu" demek suretiyle korunulmuş olacağına inanılır. Böyle hallerde sadece "Bismillah" demekle yetinildiği de olur.

Günümüzde, Anadolu'nun birçok yöresinde; meskun olmayan ve tekin olarak bilinmeyen yerlere bilhassa gece girilecekse, Besmele çekilir. Besmele ile müslümanlar, Allah'ın görünmez tehlikelere karşı yardımını istemektedirler. Geçmişteki "Tu-tu-tu" denilerek yardım istenilmesi ile günümüzdeki "Destur-Bismillah" uygulaması arasındaki ortak muhteva açıktır. İyelerle ilgili bir inanç, İslâmileşmiş midir?

Nitekim, Kuzey Irak'da Berzenci-Süleymaniye arasında Erbad'ın çıkış mevkiinde "Ferisde-i Ecin de" diye bilinen bir iye vardır. Bunu gören kimse, verebileceği muhtemel bir zarardan korunmak için, Besmele çeker ve üç defa "tu" der. (13)

Kars'da, Ardahan'da ve Arpaçay'da, gençler açık havada su dökünme zorunda kalırlar ise ve bilhassa bu hacet, su kenarı veya ağaç dibine yapılacak ise görünmeyenlerin zararından korunmak için, "destur" çekerlerdi.

"Tu-tu-tu" uygulaması ile tehlike savmak, her zaman tamamen görünmeyen tehditlere karşı alınmış bir tedbir değildir. Bu uygulama bazen de, özel bazı nesnelere etrafında anlam kazanır. Kars'da, Erzurum'da ve Bayburt'da, bıçak veya makas türünden eşyalar elden ele verilmez, elden alınmaz. Yere konulması istenerek, yerden alınır. Aksi halde elden almanın taraflar arasında kavgaya yol

(30) Yaşar KALAFAT Doğu Anadolu'da.... sh. 97

(31) Kaynak kişi; Mustafa İsmail Pasvan

açabileceğine inanılır. Keza sabun da elden alınmaz, alınacağı zaman elin tersi üzerine korunur. (14) Türk inanç kültüründe "ters" olayı da ayrı önem arzeden bir husustur.

Bıçak veya makasın elden alınması mecburiyeti var ise, alan veya veren, makas veya benzeri eşyaya "tu-tu-tu" yaparak alır veya verir. Makasın ağzı açık bırakılmaz. Bıçak da açılıp kapanır türden ise kapatılması yeğlenir. Ağzı açık makasın, düşmanlarının, makasın ağzını kapatmayan kişi için fenalık düşünmesine yol açacağı" inancı vardır. Bıçak ve makasın demir türünden madenlerden mamul olduğu ve demirin Türk inanç sisteminde, koruyucu fonksiyonu düşünüldüğünde, demirde, Ak iyelerin olabileceği kanaati doğmaktadır.

Efsaneye göre Türkler çoğalıp, mağaradan yeryüzüne çıkmak isteyince, kutsal mağaralarının önüne gelip demir dağı eritmişler, ateş yakmışlar, odun yığmışlardır. Bu yüzden, Türkler arasında ata mağarasına, dağa, ateşe, demire ve ağaca karşı duyulan saygının kökünde bunların kurtarıcı rolü oynamaları yatıyor olabilir. Ayrıca Ebulgazi Bahadır Han'ın verdiği malumattan, Türk kağanlarının yılda bir kere, örste demiri çekiçle dövdüğü ve bunun atalardan gelen bir adet olduğu anlaşılmaktadır. (15)

Ateş'in, eski Türk inancındaki önemsenen yerini belirttikten sonra, "Tu-tu-tu"lamanın ateşle ilgili pratiğini de belirtelim. Ateş müdahale ile söndürülecekse, bilhassa söndürme işlemi su dökülmek suretiyle yapılacaksa, ateşi söndürecek kişi ilkin "tu-tu-tu Bismillah" veya "tu-tu-tu destur savuş"der. Bu uygulamada adeta bir takım gizli güçlerin olduğu kabul edilen ateş'in üzerine, keza bir takım gizli güçlerinin varlığı kabul edilen su'yu dökersen döken kişi zarar görmemek için haber vermekte, iyilerden izin almaktadır. Bu uygulama, Allah'ın esirgeyen ve başıslayan ismini zikrederek de, gücünü Allah'dan almakta, Allah'a sığınılmaktadır.

(32) Kaynak kişi; N.Durgun,

(33) Emel Esin, Türk Kosmolojisi, İstanbul, 1979, sh.24; Ş.Elçin, Anadolu'da köy ortaoyunları, Ankara, 1977, sh. 32-34

Doğu illerinin birçoğunda, kötü rüya gören kimse, sol tarafına döner ve "tu-tu-tu Şeytan" der, sonra sağ tarafına dönerek yatmaya devam eder. (16) İslamiyette ve Türklerin eski inanç sistemi olan Gök Tanrı dininde, sağ yan uğurlu ve sol yan uğursuz olarak kabul edilmiştir. Nitekim bu tespitte de, kara iye yani şeytan kişioğlunun solunda tahayyül edilmiştir.

Kars'ta, Erzurum'da, Van'da ve bulunduğumuz Doğu Anadolu'nun daha birçok yerinde, kötü rüya gören kimse, rüyasını akarsuya anlatır. Çay ve dere türünden akarsuyunun bulunmadığı yerlerde, musluğun suyu açılır ve kötü rüya keza suya anlatılır. (17) Belki de "akar su pislik tutmaz" sözündeki saklı mana buradan gelmektedir. Böylece kötü rüyanın hükmünü yitireceği inancı vardır.

Suyun eski inanç sisteminde kutsal kabul edildiği hatırlanınca akarsuların, ak iyelerin mekanlarından birisi olabileceği hatıra gelmektedir.

Su iyesine Türkler, yir-suyivesi (yer ve su sahibi) "su issf adlarını vermekteydiler. (18)

İyelerle ilgili inanç, Gök Tanrı dini kadar eskidir. "Tu-tu-tu" uygulaması da muhtemelen iyelerle birlikte bilinir olmuştur. "Tu-tu-tu" inancı, giderek İslamiyete mi taşınmıştır. Yoksa İslamiyetteki "nefes". Gök Tanrı dininde kendi şartlarında var mı idi? Buna rahatlıkla cevap vermek kolay değil. Ancak İslamiyette "nefes" in hikmeti ve müessir nefesler'in varlığı bilinmektedir. Birçok ulu İslam kişinin nefesi ile, şifa verdiği veya koruyucu olduğu kabul edilmektedir, "tu-tu-tu" pratiğinde bir "kut" mu vardır? (19)

"Tu-tu-tu" ilk defa ne zaman kullanılmıştır? Buna da cevap bulmak kolay değil, ancak, "..... 646 yılından beri tu-tu yani Tutuk unvanı, Uygurlarda görülüyor. Tang zamanında Uygur sınır Valileri

(34) Kaynak kişi; A.ÖZKALAFATLI , 1944, Sankamış doğumlu, lise mezunu ev hanımı, Doğu Anadolu'nun birçok yerinde bulunmuş, bilgileri bizzat derlemiş, bilginin alındığı tarih 6 Kasım 1991

(35) Kaynak kişi, N. Durgun

(36) Emel Esin, Türk Kosmolojisi, sh.38

(37) Kut konusunda geniş bilgi için bkz. "Sait Başer, Kutadgu Bilig'de Kut ve Töre, Ankara, 1990

bu unvanı taşırlardı" (20) tarzındaki bir bilgi "tu-tu-tu"nun günümüzdeki insan isimlerinden veya mahlaslarından Nazar'ı andırıyor. Ancak nazar ile efsunlamanın mahiyet ilişkilerine rağmen, eş anlamlı olmadıkları açıktır. Ayrıca eski Türklerde unvanları tespit maksadıyla yapılmış çalışmalarda (21) bizi doğrudan teyit ettiğine rastlamadık.

Şurası muhakkak ki, efsunlama ile nazar arasında uygulamadaki pratikler itibariyle de ilişki vardır. Nitekim dünyaya yeni gelmiş güzel bir bebeye veya dünya evine yeni girmiş güzel bir geline "tu-tu-tu kırkbir (veya kırkbin kere) maşallah" denilmiş olması ve bu tür tabirlerin musikimize yansması tesadüf olamaz. (22)

Uygur Türklerinde, günümüzden 1400 yıl evvel görülebilen ve kağan unvanı alabilen "tu-tu" veya "tutuk" kelimesinin benzeri olan diğer isimler hangileridir? Bu ayrı bir araştırma konusudur. Ancak, ateşlemek anlamındaki "tutuşturmak" ile ateşin dumanı çıkmak anlamındaki, "tütsülemek" kelimelerinin; üzerinde durduğumuz anlamda irdelenmeleri yararlı olabilir. Keza esef bildirirken acaba neden "tuh-tuh-tuh" deriz. Yaptığımız izahlar ışığında "tu" yakmak anlamına geliyor da ilkin kara iyeleri mecaz anlamda yakarak mı işe koyulmuş oluyoruz.

SONUÇ

Özetlemek gerekir ise; efsunlamak bütün dinlerdeki ortak motiflerden birisi olabilir. Ancak "tu-tu-tu" uygulaması, Türk inanç sisteminde özel bir yer tutmaktadır. Türklerde Gök Tanrı inancından günümüze gelen bir dini kültür kotudur. Bu kotu, Türk inanç kültürünün yaşadığı bütün coğrafyalarda ve tarihin muhtelif devirlerinde çeşitli Türk boyları arasında görebiliyoruz.

(38) Gulçin Çandarlıoğlu, San Uygurlar ve Kansu Bölgesi Kabileleri (9.11.asırda) İstanbul, 1967, sn. 29

(39) Prof.Abdülkadir Donuk, Eski Türk Devletlerinde İdari-Askeri Unvan Terimleri, İstanbul, 1988

(40) Barış Manço'nun, "Süper Babanne" isimli parçası.